

In de marge

Het is alweer wat maandjes geleden, dat het konsept-rapport „Beperking Produktie en Konsumptie” van de gelijknamige HV-werkgroep uitkwam.

Ondergetekende heeft voor dit vraagstuk niet alleen grote belangstelling maar heeft ook in de opstelling van het rapport een werkzaam aandeel gehad. Reden temeer om het studie- en denkwerk erover niet stil te zetten. Dat is dan ook niet gebeurd.

Ik moet zeggen, dat als gevolg daarvan mijn opvattingen sindsdien niet onaanzienlijk zijn geëvolueerd. Mijn overtuiging dat de arbeid radikaal moet worden ontdaan van hetgeen nog rest aan mythische en metaphysieke omhulsels, heeft zich slechts versterkt.

Mijn overtuiging inzake de noodzaak – ethisch én maatschappelijk – van medezeggenschap en mede-bezit van de produktie-eenheden door de werknemers eveneens.

Idem de wenselijkheid van beperking van de groei en het afkappen van (een deel van) de produktie van luxe-goederen.

Wat zich gewijzigd heeft is mijn opvatting over de wenselijkheid de „vrijgekomen” arbeid voor rekreatie en vorming te benutten.

Waarom gewijzigd?

Vanwege de arme landen.

Als we doorgaan zoals nu – dus i.p.v. de groei af te remmen, deze nog meer

stimuleren – zullen de hulpbronnen van de wereld nóg meer dan reeds het geval is aan de rijke landen ten goede komen. Voor een belangrijk deel ten behoeve van de produktie van luxe goederen. De afstand tussen rijke en arme landen wordt daardoor nóg groter.

Dat is – nog afgezien van de eisen die een op de mens gebaseerde ethiek ons in deze stelt – op wat langere termijn een situatie die niet geaksepteerd zal worden. De kloof tussen arme en rijke landen moet dus kleiner worden. Nu zijn de hulpbronnen van de wereld geheel ontoereikend om de arme landen ook nog tot het niveau van de rijke „op te halen”. (De kernenergie biedt daarbij geen oplossing, want toepassing op grote schaal zou tot enorme vervuiling van het leefmilieu leiden).

Het enige antwoord, dat de bewoners van de rijke landen, dus ook wij, kunnen geven, lijkt dan ook:

- hard werken;
- onze industriële produktie her-oriënteren, d.w.z. meer richten op het produceren van kapitaalgoederen t.b.v. de arme landen;
- aanzienlijke verhoging van de besparingen, d.w.z. geen verhoging meer van het levensniveau, opdat veel meer dan 1 of 2% van hetgeen wij voortbrengen (Bruto Nationaal Produkt) aan de arme landen beschikbaar kan worden gesteld.

Fiege

Hoofdbestuur

Ditmaal slechts een kort bericht over de hoofdbestuursvergadering. Het betreft die van 17 mei. Er werden maar weinig actualiteiten ingebracht. Maar een was er in de dienst van radio en televisie, waar vermoedelijk enkele verschuivingen – op verzoek van de betrokkenen zelf – gaan optreden. In de nieuwe opzet kan de redactie van de Humanist wellicht worden meegenomen.

Dan kwam aan de orde de bekende jaarlijkse aanslag op het leven van duizenden vogels, te beginnen in België en een triest hoogtepunt vindend in Italië. Er werd een protest bij de Italiaanse ambassadeur mee-ondertekend. Tevens werd een beroep gedaan op de Italiaanse Humanisten.

We kregen een uitstekend pre-advies voorgelegd van de commissie bevolkingsvraagstukken over een antwoord aan de regeringscommissie (Muntendam) over deze zaak. Dit pre-advies kon zo als antwoord worden verstuurd. Nederland zal vermoedelijk nog van 13½ naar 17 miljoen inwoners groeien, en er moet nu al gerekend worden als het daarna niet nóg meer maar minder zal

Dr. A. J. Wichers
Alg.-sekreteraris

worden, welk laatste het meest wenselijk lijkt.

De taakgroep wetenschappelijk werk heeft een najaarsconferentie bepaald. Deze zal zijn op 10 november en gaan over het Humanistisch Mensbeeld. De nota Humanistisch Mensbeeld was ook aanwezig en werd in eerste ronde besproken.

Al werken we nu dus met taakgroepen, de meeste oude Stichtingen bestaan formeel nog wel. Leden van de taakgroep Geestelijke Verzorging en Vorming werden daarom benoemd tot bestuur van de HSGV en van het CHV (kreten die ik nu niet meer behoef uit te leggen, maar die een jaar geleden nog regelmatig in „Humanist” voorkwamen).

Driebergen, 27 mei 1974.

Einde

*wat ik aan wind en regen vraag
zal altijd zonder antwoord blijven
en wat de nacht voor mij verborgen houdt
is weerlicht voor de blinden
in mijn ogen*

*wartaal voor de stomme in mijn stem
straatgeluiden voor de beethoven
in mijn oren
een late straatlantaren voor de dronkaard
in mij die naar houvast zoekt*

*anemonen voor de man zonder reukorganen
vrouw als tastplaats
voor de kinderloze zonder zinnen*

*(voor de tandeloze meeuwen in mijn tong
een valkuil lichtschip regenwolken)*

*ik drijf altijd naar mijzelf terug
ik kom altijd in mijzelf naar boven
ik vecht altijd met mijn ogen open*

*plat met de handen gespreid vallend
schaafwonden aan de ellebogen*

Simon Vinkenoog

Nieuws van de H.S.H.B.

Nieuw huis te Beilen

Onlangs werd te Beilen een nieuw huis geopend, waarover wij onderstaande gegevens ontvingen.

De naam van de op 7 december 1970 opgerichte stichting die eigenaar van het gebouw is, luidt: Algemene Stichting voor Huisvesting en Verzorging van Bejaarden. Het toewijzingsbeleid is er op gericht zoveel mogelijk voorrang te verlenen aan hen, die de behoefte gevoelen aan een tegemoet treden, vrij van elke leerstelling en bij voorkeur kontribuant van de stichting zijn. (De stichting draagt de kontributies op haar beurt weer af aan de HSHB.)

De capaciteit van het project is 100 woningen, terwijl het geïnvesteerde bedrag plm. f6.000.000,— bedraagt.

Met de bouw werd op 13 december 1972 begonnen, de officiële opening vond op 17 mei jl. plaats.

in dit nummer:

In de marge

pag. 2

Hoofdbestuur

pag. 2

Nieuws van de H.S.H.B.

pag. 2

Het denken als levens-middel

pag. 3

Motie inzake geestelijke verzorging in ziekenhuizen

pag. 3

Samen overleven

pag. 4

Ontmoeting met het Oosten (1)

pag. 5

Humanistisch perspectief

pag. 7

Ingezonden brieven

pag. 7

Schichtig bloot of rustig naakt?

pag. 8

Het denken als levens-middel

Tot het levens-middelen pakket dat de mens bij zich heeft, behoort ook een merkwaardig in een verpakt noodaggregaat aan het eind van het centrale zenuwstelsel dat in de omgang aangeduid wordt als – het brein –. Hoe het werkt, is eigenlijk onbekend en het is ook niet goed duidelijk waar het voor dient.

Werkelijk nodig schijnt het niet te zijn, velen slagen erin redelijk gelukkig voort te leven zonder de behoefte te hebben het zg. brein in gebruik te nemen.

Er zijn daarentegen echter ook wel personen en groepen die te kennen geven dat zij hun brein voortdurend afbeulen, zonder dat overigens bekend geworden is, of de gevolgen daarvan voor hen of hun omgeving duidelijk als succesvol kunnen worden aangeduid.

Het zijn vooral de zg. intellectuelen (eggheads) die a.h.w. verslaafd zijn aan breinactiviteiten.

In het algemeen lijden zij daardoor aan vervroegde haaruitval, verhoogde nervositeit, ja overgeprikkeldheid en een groeiend onvermogen om de dingen te zien zoals ze werkelijk zijn.

Dit laatste wordt mede gemanifesteerd door het feit dat zij voortdurend een beroep menen te moeten doen op iets dat zij aanduiden als hun „abstractievermogen”.

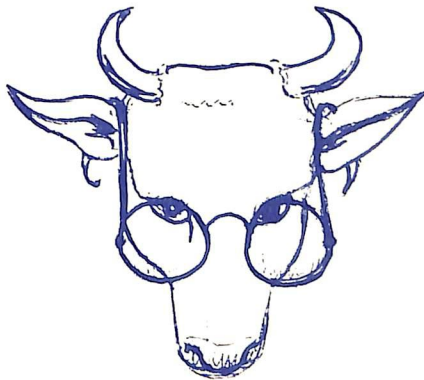
Wat is dat, kunnen zij niet uitleggen. Veelal nemen zij hun toevlucht tot de mededeling dat er achter de dingen die we zien, nog iets anders zou zijn. Een vreemde mededeling, voorwaar.

Vraagt men hen die spoken nader te omschrijven dan komen ze met vage termen zoals „begrip, idee, wesenschau, metaphysica”, maar over het algemeen slagen zij er slecht in aannemelijk te maken, dat men iets nuttigs of aangenaams doet door een aantal concrete namen onder verzamelhoorden te groeperen. (Zij suggereren weleens, dat door dit groeperen een soort vereenvoudiging zou ontstaan, maar dat is natuurlijk onzin. De hinderlijke complexiteit van hun taal ontstaat niet in de laatste plaats, doordat ze overvoerd is met een onontwarbare vloed van abstracta).

Het is dan ook geen wonder, dat de gemiddelde intellectueel verward in het leven staat.

Hij kan niet zaaien, niet oogsten, hij weet van vissen, noch jagen.

Door zijn pre'occupaties heeft hij allerlei problemen. Hij heeft het hoogste echtscheidings-percentage, is de trouwste klant van de psychiater (een soort intellectueel in het kwadraat, die zozeer aan breinwerk verslaafd is, dat hij denkt dat zieke mensen door praten weer gezond te krijgen zijn, de zg. gepraatsgenezing).

Het zwakste punt is de opvoeding van de kinderen, die meestal als jammerlijk resultaat heeft, dat de schapen ook intellectueel (menen te moeten) worden. Door het verzwakken van de opvoeding in het algemeen zijn er gelukkig heden ten dage

een aantal jongeren, die zich aan deze doem weten te ontworstelen.

Het pleit bijzonder voor de moderne samenleving dat zij tot op zo grote hoogte bereid is deze bizarre secte gewoon onder

P. Thoenes

de mensen te laten leven. (Aan zichzelf overgelaten zouden zij spoedig uitsterven, al is concentratie in kampen wel eens als mogelijke therapie geprobeerd).

Deze edelmoedigheid valt des te meer op daar de bezigheden der intellectuelen nu ook weer niet geheel als onschuldig kunnen worden beschouwd.

Vooral de jong-gegrepenen, de zg. studenten maken zich nogal eens aan uitpattingen schuldig, die moeilijk verteerbaar zijn. Gelukkig zijn er ook velen onder hen die meer toevallig student zijn en in de vorm van betogingen, bezettingen en de zg. studentenpers van een gezonde anti-intellectualiteit getuigen. De oudere intellectuelen zijn echter over het algemeen onschadelijk. Vooral vroeger deden zij veel aan de merkwaardige bezigheid van het lezen, waarbij zij stil in een hoek zaten met wat bijeengehouden bedrukt papier waar zij urenlang hun ogen van de eerste tot de laatste bladzijde over lieten glijden. Het is waarschijnlijk dit lezen dat het intellectualisme bevordert.

Laat ik u daarom deze keer niet langer vermoeien, lieve lezer, voor er mogelijk slechte gevolgen bij u optreden. Laat ik slechts mogen hopen, dat dit stukje u niet aan het denken gebracht heeft.

Motie inzake geestelijke verzorging in ziekenhuizen

Zoals u in het verslag van de op 18 mei jl. gehouden vergadering van de Verbondsraad hebt kunnen lezen (zie „Humanist” van 15 mei jl.) is toen op voorstel van mevr. Blom (voorzitter Begeleidingskommissie G.V. Zieken en Bejaarden) bovenvermelde motie aangenomen.

Onderstaand volgt hiervan de tekst.

„De verbondsraad van het humanistisch

verbond in vergadering bijeen op 18 mei 1974, gehoord de discussie over de geestelijke verzorging in ziekenhuizen, van mening dat op basis van het rapport Burkens „de dienst geestelijke verzorging in ziekenhuizen”, de humanistische geestelijke verzorging zo optimaal mogelijk dient te zijn, verzoekt het hoofdbestuur met klem bij de regering en andere instanties er op aan te dringen, ruimte te geven aan de humanistische geestelijke verzorging, de personeels-

stop ziekenhuizen terzake te beëindigen en de humanistische geestelijke verzorging in ziekenhuizen financieel mogelijk te maken.”

Het Hoofdbestuur heeft de staatssecretaris van Volksgezondheid vervolgens van de inhoud van de motie op de hoogte gesteld en nogmaals aandacht gevraagd voor het reeds geruime tijd voorliggende verzoek om een audiëntie.

Fiege

SAMEN OVERLEVEN

Het bevolkingsvraagstuk

BRIEF VAN HOOFDBESTUUR AAN COMMISSIE-MUNTENDAM

Van 1900 tot de 2e wereldoorlog werden er jaarlijks ± 170.000 kinderen geboren. Tijdens die oorlog is dat gestegen en van 1945 tot 1970 kwam het getal op ongeveer 240.000 per jaar.

Zouden de nu beneden 30-jarigen zich opnieuw in groter aantal reproduceren (bijv. 300.000 kinderen per jaar) dan zou onze bevolking pijlsnel groeien. Vandaar dan ook dat enkele jaren terug voorspellingen werden gedaan, dat Nederland in het jaar 2000 wel 20 miljoen bewoners zou hebben: nu is de schatting: 13,5 miljoen.

Verontrust door ruimtelijke nood en milieuvervuiling (men denke aan de aktiegroepen, die opspringen zodra er weer een onvervangbaar stukje natuur moet worden platgewalst onder wegen, woningen, fabrieken, vliegvelden, kanalen, dammen en andere kultuuruitingen) is enige jaren terug de staatskommissie Muntendam ingesteld, die moest adviseren over het bevolkingsvraagstuk. Enige tijd terug heeft de Cie een interim-rapport uitgebracht en daarop kommentaar gevraagd.

Reeds eerder was in het Humanistisch Verbond een discussienota hierover opgesteld en het ligt voor de hand dat het Hoofdbestuur – kennis genomen hebbende van deze nota en de wijze waarop die door de leden is ontvangen – ook enige opmerkingen heeft ingezonden.

De in de aanhef van dit stuk aangeduide bevolkingsexplosie is in de laatste jaren afgeremd. In 1969 waren er 248.000 geboorten, in 1973 nog maar 195.000. Het eerste

kwartaal 1974 geeft t.o.v. de eerste 3 maanden uit 1973 een verdere daling met 10,5%. In de Cie Muntendam heerst onenigheid over het door de overheid in dit opzicht na te streven beleid. Moet men door maatregelen en beïnvloeding de bevolking stimuleren op de sinds enkele jaren ingeslagen, beperkende weg door te gaan? Op die wijze zal de bevolking eerst nog groeien tot ± 15 miljoen omstreeks de eeuwwende, omdat het aantal sterfgevallen voorlopig nog tamelijk gering is (± 120.000 per jaar). Daarna neemt de bevolkingsomvang weer wat af. Het bezwaar van kleine geboortegeneraties is, dat (gegeven de huidige bevolkingsamenstelling) de verhouding tussen het aantal jongeren, het aantal volwassenen en het aantal bejaarden in de loop van de komende decennia zal variëren. Om dat te voorkomen zou de overheid ook een beleid kunnen voeren, dat gericht is op toekomstige geboorte-aantallen van 240.000. Daardoor zwelt de bevolking echter aan tot 17 miljoen en blijft dan konstant.

Het Hoofdbestuur heeft zich in deze keuze geplaatst aan de zijde van degenen, die op kleine geboorteaantallen aansturen: de variërende leeftijdssamenstelling is immers een tijdelijk probleem, terwijl een grote bevolkingsomvang een blijvende druk zal leggen op economisch, ecologisch, sociaal, psychologisch en ander gebied.

Aan België kan men het beste demonstreren dat zo'n daling het maatschappelijk functioneren en welzijn niet belemmert, integendeel. In het begin van de eeuw werden daar ruim 190.000 geboorten gemeld. Dit daalde in 10 jaar tot 150.000 en minder. België groeide daardoor van 1900-1973 van 6,7 tot 9,7 miljoen inwoners, Nederland van 5,1 naar 13,5 miljoen.

Wat voorlichting en hulpverlening in seksuele kwesties betreft, heeft de Cie Muntendam zich unaniem uitgesproken voor doelmatige en omvangrijke maatregelen. Het Hoofdbestuur heeft zich hier achter geplaatst, omdat nog talloze kinderen ongewild en ongewenst ter wereld komen. In pasgesloten huwelijken worden jaarlijks 15.000 kinderen geboren binnen 7 maanden na de huwelijksluiting. En hoeveel kinderen zullen bovendien niet ter wereld komen, die door de ouders meer lijdelijk aanvaard dan actief gewenst zijn?

Ook op de immigratie heeft het Hoofdbestuur gewezen. Deze maakt tegenwoordig 1/5 deel uit van de bevolkingsgroei. Zij komt voor de helft uit de landen rond de Middellandse Zee en voor de helft uit Suriname, etc. Deze mensen doen voornamelijk vuil, onaangenaam werk. Terecht zullen ze proberen ander werk te vinden, waardoor weer behoefte aan nieuwe immigratie ontstaat. Daarom zijn arbeidsmarktpolitieke maatregelen nodig (inkl. verbetering werk-omstandigheden), zodat het produktieapparaat weer volledig door landgenoten kan worden bezet. De emigratie-landen moeten daarvoor schadeloos worden gesteld. Daarbij mag overigens niet voorbij worden gegaan aan de mondiale kanten van het bevolkingsvraagstuk. Jaarlijks groeit de wereldbevolking met 2%, 75 miljoen mensen. Ook voor de oplossing van het wereldvraagstuk draagt Nederland verantwoordelijkheid.

Bevolkingsbeleid moet ook – aldus het Hoofdbestuur – neerslag vinden in andere beleidsaspecten, zoals woningbouw, stadsvernieuwing, rekreatiemogelijkheden, bedrijfsvestiging, enz.

Daarbij zal vooral een tijdelijke groei moeten worden ingetekend (denk aan de grote aantallen beneden 30-jarigen) doch zodanig dat een latere inkrimping geen problemen veroorzaakt.

Tenslotte zullen kleinere gezinnen en grotere aantallen kinderloze mensen met zich meebrengen, dat het aantal familiale bindingen vermindert. Bevolkingsbeleid zal óók naar andere samenlevings- en woonvormen moeten zoeken, waardoor de behoeften aan sociaal contact bevredigd kunnen worden.

J. Varkevisser

Ontmoeting met het Oosten (1)

P. Krug

De na-oorlogse westerse samenleving kenmerkt(e) zich door economische groei en toeneming van de welvaart. Vooral in economisch opzicht openbaarde zich wat Geyl noemde „de vitaliteit van de westerse beschaving”. Wie deze beschaving evenwel niet alléén naar economische maatstaven beoordeelde maar zich ook openstelde voor andere zaken, kon het moeilijk ontgaan, dat er dissonanten klonken in de hymne van het „Wirtschaftswunder”.

Het waren b.v. de existentialisten, die in de menselijke existentie ook elementen van vervreemding en geestelijke leegte, ja zelfs walging („la nausée”) meenden te onderkennen. De surrealisten schilderden een beangstigende wereld, bevolkt met schijn-

baar reële figuren en dingen, die op de beschouwer door het verband, waarin zij waren geplaatst echter een bevreemdende, verontrustende werking uitoefenden. Het surrealisme wijst in zijn voorstellingen en dromen de almacht van het rationele den-

ken af. Het hield onze kultuur een vreemde spiegel voor, die ook de vraag rechtvaardigde of de eenzijdige gerichtheid op technologische ontwikkeling en economische groei wel beantwoordt aan bepaalde fundamentele behoeften en waarden van ons mens-zijn.

Ik meen, dat toenemende welvaart, méér vrije tijd, het individu meer mogelijkheden tot ontplooiing geeft en de marge van zijn vrijheid verruimt. Toch moet erkend worden, dat er bij velen een gevoel van onvrede, van onrust, van „Unbehagen in der Kultur” bleef bestaan. De snelle technologische ontwikkeling wordt veelal eerder als een bedreiging dan als een bevrijding ervaren. De kerken konden op deze problematiek nauwelijks een zinvol antwoord geven. Tallozen zagen in een aanpassing aan de eisen van de moderne samenleving de enige mogelijkheid om zich te handhaven. Voor hen was het konformisme de laatste wijsheid. De hippiekultuur, het andere alternatief, was in feite niet meer dan een merkwaardig randverschijnsel van de welvaartsstaat en bood al evenmin een zinvol perspectief. Er was evenwel nog een ander fenomeen, dat in de naoorlogse periode van dekolonisatie als bewijs van een veranderende geesteshouding kon gelden. Mede dank zij publikaties van antropologen, sociologen en filosofen groeide er meer wederzijds begrip voor de onderscheidene beschavingen. Men begon in te zien, dat ze elk op hun eigen wijze uitdrukking geven aan het wezenlijk menselijke. De oude zekerheden van het christelijk Europese mensbeeld waren reeds lang ondermijnd.

Dostojewsky, Nietzsche, Freud en Sartre hadden deze zekerheden ter discussie gesteld en een nieuw licht geworpen op velerlei aspecten van de „condition humaine”. Ook dit droeg bij tot een geestelijke heroriëntatie, die bij velen tot uiting kwam in een groeiende belangstelling voor het Oosten: India, China en Japan.

Han Fortmann verklaart deze „Oosterse renaissance” uit „de groeiende ontevredenheid over het eenzijdig rationalistische en objectivistische karakter der Europees-Amerikaanse kultuur, die wel veel technisch-wetenschappelijke prestaties heeft geleverd, maar het eigenlijk menselijke te vaak heeft verwaarloosd”.

Na de eerste wereldoorlog nam de belangstelling voor het oosters denken sterk toe. Gandhi's leer van de geweldloosheid in-

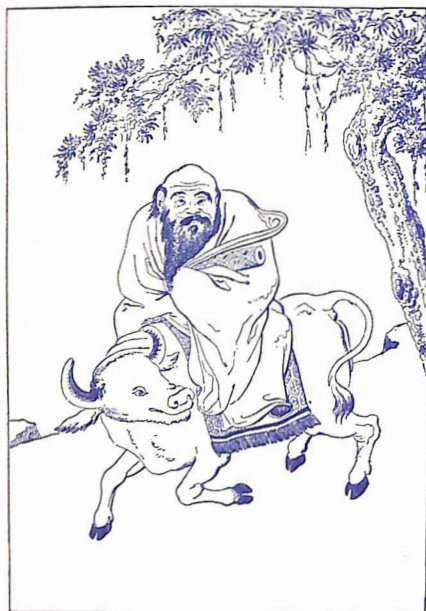
Ontmoeting met het Oosten

spireerde Bart de Ligt. Er verschenen vertalingen van de Indiase Bhagavad Gita. Richard Wilhelm en in ons land Duyvendak introduceerden verschillende Chinese denkers. Ik denk hier aan Duyvendaks vertaling van de Tau-tê-tsjing. Ik kan niet nalaten uit dit merkwaardige oude geschrift, ten onrechte toegeschreven aan „de oude Meester” Lau-tze, enkele passages te citeren:

„Een boom van een vaam dikte begint als een nietig stekje. Een toren van negen verdiepingen begint als een hoopje aarde. Een reis van duizend mijlen begint onder je voeten. De mensen die iets willen forceren bederven hun zaak juist op het moment dat ze denken te slagen.”

„De wijze handelt, maar rekent niet op de vrucht van de handeling; als het werk volbracht is, blijft hij daarbij niet stilstaan.”

„Water is het zachtste en het zwakste van alle dingen en toch heeft het zijn gelijke niet in het breken van wat sterk en hard is.

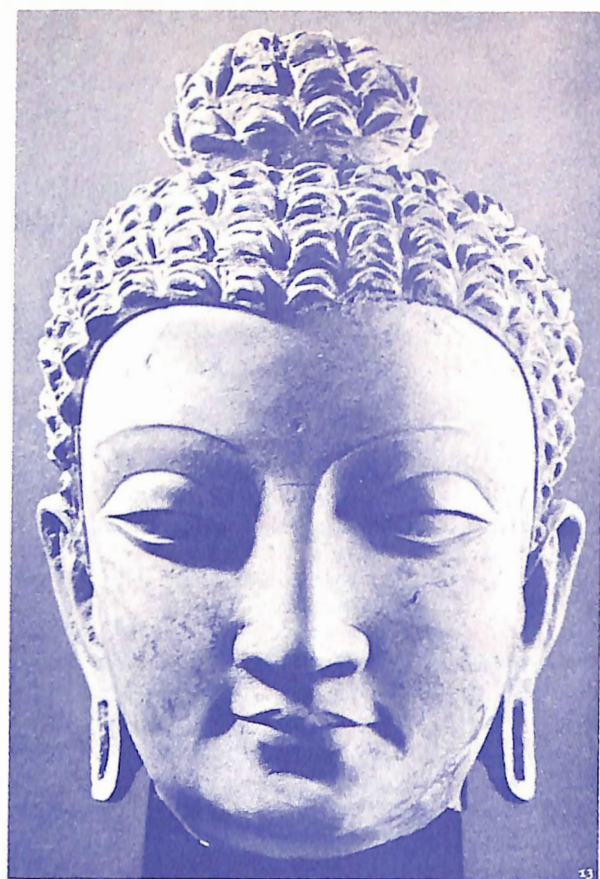
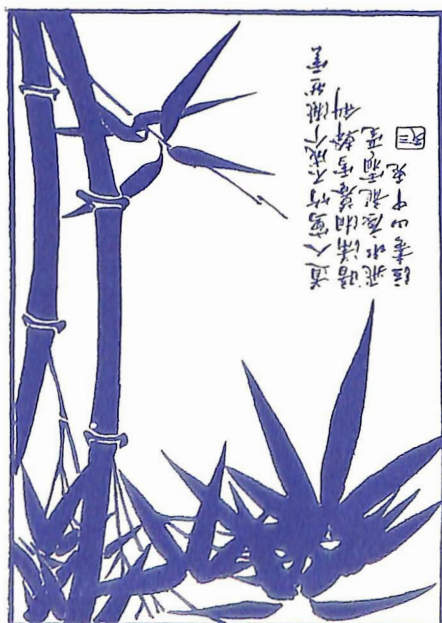
Het zwakke overwint het sterke; het zachte overwint het harde. Een ieder weet dit, maar niemand neemt deze waarheid ter harte.”

Kosmopolitisch denken in een veranderende wereldmaatschappij

Er zijn m.i. twee houdingen t.o.v. het geestelijk erfgoed van het Oosten, die vanuit humanistisch oogpunt een uiterst kritische benadering verdienen. De eerste houding vindt men bij groeperingen, die menen, dat alléén het Oosten het ware heil heeft te bieden. De aanhangers van deze overtuiging treft men aan in Krishna-bewegingen e.d. Zij verzamelen zich rondom society-goeroes als de in Engeland vertoevende Maharaji, die bepaald niet afkerig is van aardse geneugten. Zij menen hun eigen westerse cultuurwaarden met grote winst te kunnen inruilen voor een oosterse wereldbeschouwing annex levensstijl of wat zij daarvoor houden.

Een andere houding is die van hen, die menen, dat slechts in het Westen de menselijke cultuur tot de hoogste ontplooiing is gekomen. Zij zijn in feite de geestelijke erfgenamen van het negentiende-eeuwse imperialisme en kolonialisme. Hun Euro-pacentrische, zelfgenoegzame visie blijkt in het licht van de moderne kulturele antropologie volkomen achterhaald te zijn. De kulturele antropologie beklemtoont juist de eigen waarde en betekenis van alle vormen van cultuur.

Bevordering van Oost-West-kontakten en vooral vergelijkende studie van culturen en filosofieën van Oost en West (in humanistische kring reeds vele jaren bepleit door dr. D. H. Prins en prof. Kwee Swan Liat!) vormt m.i. niet alleen een belangrijke taak voor de UNESCO, maar evenzeer voor onze International Humanist and Ethical Union (IHEU).

Een niet geringe bijdrage tot een beter inzicht in het denkklimaat van het Oosten en met name Japan is ook geleverd door Karlfried von Dürckheim, die een tiental jaren in „het land van de rijzende zon” verbleef. In enkele boeken heeft deze Duitse psycholoog zijn ervaringen in Japan weer-gelegd, waaruit wel blijkt hoe groot de invloed van het Japanse denkklimaat op zijn wereld- en levensbeschouwing is: „De cultuur van de stilte”, „Hara”, „Zen en wij”, „Het dagelijks leven als oefening”. Dürckheim heeft in zijn denken een aantal oosterse en vooral zen-boeddhistische elementen opgenomen, die voor zijn psychotherapeutisch werk van groot belang bleken te zijn.

Volgens Dürckheim heeft het menselijk individu een kern, die hij „wezen” noemt en welke niet aan plaats of tijd is gebonden, dit in tegenstelling met zijn bestaan als sub-jekt, dat wél vergankelijk en gekonditioneerd is. Dürckheims psychotherapie is er op gericht een integratie te bewerkstelligen tussen „het wezen”, de diepste kern van ons mens-zijn en het vergankelijke sub-jekt. Dit „wezen” openbaart zich in momenten van diep geluk, maar vaker nog in uren van nood, bij ziekte, in de oorlog, wanneer de angst de mens geheel in zijn greep schijnt te hebben. Maar juist in die momenten van existentiële nood kan de mens het gevoel overvallen, dat er in hem iets is, dat sterker is dan dood en vernietiging. Wie deze ervaring heeft doorleefd, zegt Dürckheim, kent voor altijd de kracht waaruit hij kan leven.

Dürckheim beklemtoont (en dit is een typisch humanistische gedachte), dat de mens méér is dan een maatschappelijk wezen. Als mens, als uniek individu, gaat hij ver uit boven zijn maatschappelijke bepaaldheid, de toevallige omstandigheden, waarin hij is komen te verkeren.

Een volgend maal hoop ik nader in te gaan op enkele aspecten van Dürckheims denken over Oost en West.

Peter Krug

Humanistisch perspectief

Een nieuw toevoegsel: wetenschappelijk onderzoek

Het hoofdbestuur heeft geen ogenblik gedacht dat men een stuk als het Humanistisch Perspectief in één keer, volledig en voor jaren geldig, zou kunnen maken. Leven en samenleving gaan voort en dus ook het perspectief daarop. Tijden veranderen en daarmee ook de doorkijk.

Wat ditmaal aan de orde is, is geen vervanging van iets dat verouderd zou zijn, maar de toevoeging van iets dat tot nu toe ontbrak en dat aktueel is. Het gaat om het wetenschappelijk onderzoek.

Tegen het wetenschappelijk onderzoek moet men tegenwoordig heel anders aankijken, dan in een vorige generatie nog het geval was. De ouderen onder ons kunnen zich bij wetenschappelijk onderzoek nog wel zoiets voorstellen als een baardige professor die een verrassende ontdekking doet, waarna er een liberale ondernemer komt die wel toepassingsmogelijkheden ziet. Dit is misschien wat caricaturaal, maar het levert toch wel een achtergrond waartegen allerlei grote veranderingen heel goed uitkomen. Bij die veranderingen behoort niet dat de professor die soms een verrassende ontdekking doet, verdwenen is. Dat geldt hooguit zijn baard.

Maar het toevallige van het ontdekken, is vaak verdwenen en vervangen door organisatie. Zo'n organisatie, die soms over flink poen kan beschikken, gaat na, waar er waarschijnlijk wel aardige ontdekkingjes te oogsten zijn, om dan met kracht in die

richting verder te gaan. Die organisatie is dan veelal ook niet meer de universiteit — laat staan de op wat toevallige inkomsten en (of) op familiekapitaal terende privé-geleerde of amateur — maar de industrie; én defensie niet te vergeten. Die belangen die kapitalen bij elkaar kunnen brengen hebben veel van de initiatieven overgenomen, in plaats van meer afwachting te zijn zoals vroeger. Bovendien is er in het algemeen gesproken veel meer geld voor die dingen dan vroeger: men heeft de welvaart én men heeft de smaak te pakken. Een verdere grote verandering is dat ontdekkingen zoveel gevaarlijker kunnen zijn dan vroeger en dit alles maakt dat de gang van zaken met betrekking tot het wetenschappelijk onderzoek niet alleen reeds feitelijk anders loopt, maar ook dat die anders móet lopen.

Doch wat is „anders móeten lopen”? Is dit een beloop met inachtneming van het openbaar belang, of willen technokraten een technokratisch beloop, defensiemensen een geheim beloop, grootondernemingen niet al te veel bemoeienis van buiten, universiteiten slechts meedoen waar men kan, terwijl de overheid maar moet zien nog wat geld te vinden om dat onder het wakend oog van iedereen aan nog wat onderzoek in het openbaar belang te besteden? Men kan niet bewijzen dat het zo ligt en men kan ook niet goed zeggen dat het niet zo ligt. Men kan alleen zeggen dat er een grote nieuwe democratiseringsopgave

ligt, waarbij het om veel meer gaat dan om wat men het gemakkelijkst te pakken kan krijgen (en ook dat niet altijd) omdat het openbare gelden betreft. En er ligt de grote opgave van het naar de stand van zaken bewust worden en doen worden van de onderzoeker omtrent wat hij uitricht met zijn arbeid. Vroeger toen men als wetenschapper nog niet in een groot apparaat meedraaide en men de gevolgen van zijn professionele arbeid meestal redelijk kon overzien, was de verantwoordelijkheid ervoor niet zo'n probleem. Dat geldt nu vaak niet meer. Toen is de tijd gekomen dat men nog kon zeggen van: het is mijn baan. Maar ook dat kan niet meer zonder meer.

Enfin, al deze overwegingen hebben geleid tot de volgende zinnestelsels. Ze zijn misschien betrekkelijk mager, want men moet nu eenmaal kort zijn. Het toevoegsel „onderhandhaving van ideologische pluriformiteit” slaat natuurlijk op de neiging die hier en daar opduikt om al deze zaken te brengen onder de enig juiste maatschappijleer in naam waarvan men soms elk pressiemiddel lijkt te mogen hanteren. De passage luidt:

Bevordering van wetenschappelijk onderzoek, ook en vooral gericht op welzijn. Hiertoe dienen de beslissingsstructuren met betrekking tot het onderzoek verder gedemocratiseerd te worden, onder handhaving van de ideologische pluriformiteit.

Voorts dient bevorderd te worden dat de onderzoeker zich bewust wordt of blijft van zijn zedelijke verantwoordelijkheid in zijn arbeid.

INGEZONDEN BRIEVEN

Humanisme is veel meer!

Medemensen die dit lezen, geloof niet wat hier staat, maar denk erover na. Onder „humanisme” versta ik persoonlijk een leefwijze en een denkrichting die mensen met hun neus drukken op de harde feiten zonder een vluchtangang te bieden (naar een God of naar de overheden). Humanisme is dus werkelijk „van God en gebod los” en dat is een moeilijke manier van leven, maar ook een uitdaging. Ik zou graag onder leden van het Humanistisch Verbond een eerlijke enquête willen houden om te weten te komen hoeveel procent kan leven in deze „griezelige” samenleving zonder kalmerings- of slaapmiddelen te gebruiken; wanneer dan zou blijken, dat Humanisten gemiddeld minder tranquilizers, pep- en slaappillen slikken dan de rest van de bevolking, dan kan je dus aannemen dat het Humanisme een redelijke en tegelijk een emotionele levensbeschouwing geeft die „het leven de moeite waard maakt”. Die enquête kan ik niet houden (maar het Verbond wel) en ik weet gewoon van mezelf, dat ik die slaap- en rustgevers (God, autoriteiten en farmaceutische industrie) niet nodig heb om in deze moeilijke wereld te leven, omdat ik aan het Humanisme (op mijn eigen manier doordacht en uitgelegd en beleefd) zoveel kracht en uitzicht mag ontnemen, dat ik staande blijf, tot nu toe.

Kan je daarvan „uitdelen” aan andere mensen? Ik wanhoop daar heel vaak aan maar ik probeer het steeds weer opnieuw wanneer ik zie hoe ondoordacht veel mensen in moeilijkheden geraken en hoe weinig weerbaar ze in die problemen blijven hangen en hoe argeloos, naïef, goedgelovig zij zich laten afhouden van alternatieve oplossingen van hun problemen (zij blijven hun gebruikelijke gedragspatronen volhouden, slikken zich suf en houden vol in hun ziekmakende rollenspel van onze verouderde cultuur die niet meer goed past bij de gewijzigde leefsituatie van veel mensen). Wat behoort het Humanisme daaraan te doen? Cursussen geven, voorlichting aanbieden over de ziekmakende factoren in de maatschappij (pas op jongens, dat wordt politiek!) en de alternatieve (betekent nog niet: marxistische of „rooie, linkse”) oplossingen die ieder individueel persoon zou kunnen proberen te knutselen in zijn eigen leven (is dat egoïsme of common sense?). Het Humanistisch Verbond zou voor velen een soort wereldwinkelen kunnen worden, een wereldwinkelen van informatie op allerlei gebied, waardoor je verder geholpen wordt op je levensweg; een soort VVV-kantoor voor de geestelijke en lichamelijke gezondheidszorg, in nauwe samenwerking met anderen (Release, JAC, kritische vakbon-

den en kritische wetenschappers, e.a.). Humanisme is geen recept maar een intelligente wegwijzer naar meer manieren van leven die beter zijn dan de manier die ons door de meerderheid van onze bevolking wordt aangekletst; ben ik nou élitair en zo ja, wat is daar verkeerd aan? De meerderheid is historisch bepaald dommer dan de voorhoede in een nieuwe evolutiefase. Behoor ik, behoort u tot die voorhoede? Soms geeft de meerderheid mij dat besef heel sterk en dan word ik bang en blij tegelijk.

H. R. O. Snijder, Den Haag

Humanisme en Esperanto

Het artikel van de heer Hendriks is volkomen juist, maar onvolledig. Het Esperanto is waarlijk te goed om alleen maar te dienen voor een handjevol mensen die het voor de aardigheid hebben geleerd. Onze internationale wereld van wetenschap, techniek, handel, toerisme en onderhandelingen zit dringend verlegen om deze efficiënte taal. Bij vrijwillig leren van het Esperanto zal het niet uit de hobbysfeer komen. Het Engels heeft de wereld veroverd door verplicht leren op scholen, want van huis-uit spreekt slechts 10% van de wereld het. Het is als met een raket: pas bij voldoende snelheid kan die aan de zwaartekracht ont-

(vervolg op pag. 8)

snappen en zijn doel bereiken. Voor het Esperanto is dit het verplicht stellen als eerste vreemde taal voor ieder kind, overal op de wereld, te beginnen in een beperkt aantal landen, bijv. in de landen van de EEG, waar het talenprobleem acuut is. Zonder dat iedere Europese burger met iedere andere kan spreken, zal niemand het bestaan van een Europa werkelijk beleven, en blijft Europa een utopie.

De heer Hendriks wil dat humanisten het Esperanto leren; ik wil dat het Humanisme eist dat het Esperanto als eerste vreemde taal verplicht gesteld wordt voor ieder kind, en niet het Engels, zoals in het wetsontwerp voor het basisonderwijs het plan is. En wel op grond van humanistische argumenten. Taal is het belangrijkste middel voor intermenselijk contact: Esperanto kan de taalbarrières neerhalen voor iedereen, niet alleen voor een kleine elite die lang naar school kan gaan. Het Esperanto is niemands of wel ieders taal, en daardoor

wordt bij een gesprek gelijkgerechtigdheid gewaarborgd. Dit is niet het geval als de één de voordelen geniet van het spreken in zijn moedertaal, terwijl de ander met expressiemoeilijkheden te kampen heeft. Bij verplichtstelling van het Engels moet 9/10 van de wereld deze taal leren ten behoeve van 1/10, een averechtse vorm van democratie! Terwijl daarmee bovendien onnodig veel inspanning verloren gaat, want voor het Esperanto kan met 20% van de moeite worden volstaan. „Het” (welk?) Engels is voor gebruik door vreemdelingen ongeschikt: de spelling is een Augiasstal, de uitspraak kan nauwelijks on-internationaler, de grammatica kan veel eenvoudiger, het idioom is te moeilijk, de homonymen (woorden met meer betekenissen) zijn te talrijk en de zinsbouw is onoverzichtelijk door het los schrijven van de samengestelde woorden.

Het gebruik van tolken, vertalers en hun elektronische uitrusting is onaanvaardbaar

duur en is een gebrekkig middel dat de authenticiteit om hals brengt en buiten de vergaderzaal niet helpt. Ook humanisten behelpen zich ermee op hun eigen congressen, daarmee kiezend welke taal geprivilegeerd wordt, welke ongewild gediscrimineerd. Elke keer dat humanisten zich op deze wijze behelpen, houden ze een a priori onrechtvaardig euvel in stand dat het intermenselijk contact blokkeert en de weg vrij laat aan taalimperialisme en taaldiscriminatie. En het hoeft niet! Want hiervoor is het Esperanto gemaakt en het wacht al 87 jaar op algemene invoer. Moet het blijven wachten? En door de taalbarrières de contacten aan velen worden onthouden? Zijn de politici zo bijziend? Zien zelfs de humanisten niet dat het hier om een intermenselijk probleem gaat, dat in onze wereld urgent is? Het is hoog tijd dat ons komend IHEU-congres het aan de orde stelt.

Dit is wat aan het opstel van de heer Hendriks moest worden toegevoegd.

G. F. Makkink, Wageningen

Schichtig bloot of rustig naakt?

Sedert enige weken kunnen we in pers en in gesprekken een nieuw woord vernemen: „streaking”.

In mijn woordenboek heb ik geen vertaling van dit woord kunnen vinden, maar gelukkig heeft een medewerker van de Volkskrant het vertaald: „streaking: het schichtige bloot” (Volkskrant 16-3). Het betekent dat mensen ontbloot door steden rennen.

„Iemand” heeft dit verschijnsel kort en krachtig aldus geformuleerd: „Mannen zijn bang omdat ze een zeer kwetsbaar lichaamsdeel hebben. Het woord castratie-angst werd niet pas gisteren uitgevonden. Wie daardoor heen wil breken, wie de angst wil overschreeuwen, hij moet „streaken”. Laten zien dat hij niet bang is.”

„Maar vrouwen zijn boos. Zij hebben geen penis. Zij hebben wel penis-nijd. Als een vrouw zich ontkleedt, dan is het eerder om te laten zien dat zij — ondanks een stuk gemis — toch mooi is. Daarom is zij de aangewezen figuur voor de striptease, en zal de man eerder in de roes van een streaking naar de bevestiging van zichzelf zoeken.”

Ziehier in een notedop samengevat de oplossing van deze nieuwe openbare naaktloperij!

Of er velen zijn die de juiste betekenis van bovengenoemde termen bij Freud hebben nagezocht, waag ik te betwijfelen, evenals ik er aan twijfel of vóórdat zulke termen werden gehanteerd, pogingen zijn gedaan om de motieven die tot streaking kunnen leiden, zijn nagegaan.

Is het een rage?

Is het een protest tegen de huidige mode? Is het een afwijzing van de aangeprezen modieuze prullaria?

Penis-nijd en castratie-angst, het zijn inderdaad geen woorden die gisteren werden uitgevonden, is er nu plotseling DE oplossing gevonden?

Nogmaals: waarom zich „schichtig bloot” vertonen?

Dat naaktheid als genezingsproces of als strijdwijze, als protest, velen zal ergeren, is duidelijk, ofschoon het voor wie deze

dingen zonder vooroordeel beschouwt, diepe betekenis kan hebben.

In het standaardwerk over de geschiedenis der geestelijke weerbaarheid in de loop der eeuwen: „Vrede als daad” van Bart de Ligt kan men meer van deze strijdmethoden vinden. Slechts één voorbeeld: over de strijd der doechbortsen of „geestelijke strijders”.

Hun opvatting: ieder mens is God zelf; vandaar oneindige eerbied voor elk menselijk leven. Deze sekte kende geen uitwendig gezag: „onze vorst is ons geweten, ons gerechtshof harmonie en naastenliefde.”

In 1792 werden vele aanhangers levend verbrand; later zond men hen naar Siberië. Door vervolgingen gedwongen emigreerden velen naar Canada, waar zij er in slaagden communistische kolonies te stichten.

Door allerlei oorzaken ontstonden conflicten met de Canadese regering.

Om te tonen hoezeer het hun ernst was met hun „geweldloze” overtuiging gaven zij alle dekking en bedekking op, stelden zich letterlijk volkomen bloot in hun absoluut vertrouwen op hun innerlijke krachten.

Ook ontvingen zij eens geheel naakt de afgevaardigden der regering, om hen te doen beseffen dat heersende klassen — als zij maar kunnen — de werkers uitkleeden tot het naakte bestaan. (Citaat uit „Vrede als daad”, deel I, blz. 282-283.)

Bart de Ligt begreep dat een dergelijk symbolisch gebaar voor de lezer een nadere toelichting behoefde, die hij dan ook in een voetnoot omschreef. Hieruit de navolgende citaten:

„Het is nodig geworden eraan te herinneren, dat naaktheid altijd diepe betekenis heeft gehad. De sumerische priesters waren naakt. Jezaja liep naakt door Jeruzalems straten. Diogenes ging naakt. Christus hing naakt aan het kruis en zijn trouwste volgelingen achtten zich „slechts met weerloosheid bekleed”. In Indië gaan sinds bijna 30 eeuwen de „met ruimte beklede” djaina's naakt. Gandhi, zoon van een eerste minister, gewezen student te Oxford, beroemd Afrikaans advocaat en eens de in-

vloedrijkste man van India, werd door een Engelse verslaggever — Upton Close — beschreven als een lelijke halfnaakte boer, een soort Socrates die zich van alle uiterlijke glorie had beroofd. Naaktheid heeft symbolische zin. In verschillende talen vallen „naakt” en „waarheid” samen. Michael Angelo schilderde de mensen bij het Laatste Oordeel naakt; dat een Paus dit niet verdroeg en verscheidene figuren met een cache-sexe liet bedekken, getuigt niet voor de reinheid zijns geestes. In de liefde tussen man en vrouw heeft de naaktheid voor elkander diepe zin en spreekt van zelfontsluiering, vertrouwen, overgave.”

„In de Skandinavische landen baadt men naakt. Niemand wordt er door geërgerd. Hetzelfde geldt voor Rusland: westerse gasten der familie Tolstoi werden meer-malen „gechoqueerd” als de grote schrijver, die hen had uitgenodigd om met hem te gaan baden, naakt als Adam in het water sprong.”

„Anderzijds heeft in „L'Ile des Pingouins” Anatole France op de seksuele prikkeling gewezen, die van modieuze vrouwenkleding uitgaat.”

Tot zover Bart de Ligt, die m.i. aantoonde dat naaktheid ook een bewuste demonstratie kan zijn van sterke geestelijke weerbaarheid.

D. d'Angremont

humanist

Verantwoordelijk voor de inhoud:

Hoofdbestuur H.V.

Eindredakteur: Directeur H.V.

Lay-out: Lumax Utrecht

Druk: Lumax Utrecht

Redactie-adres:

Humanistisch Verbond

Oudegracht 152 Utrecht

Tel.: 030 - 31 81 45